

Litteratuur:

1. Voo, E. E. van der, 1962: Twentse vennen. In Twente-Natuurhistorisch III. Wet. Med. K.N.N.V. no. 43: 37-63.
2. Voo, E. E. van der, 1966: De gevolgen voor de flora door de wateronttrekking aan het „Grootte Meer” onder Ossendrecht (verschijnt binnenkort).
3. Voo, E. E. van der & P. Leentvaar, 1959: Het Teeselinkven, D.L.N. 62: 128-136.

Een voorjaarsbezoek aan de Hortobágy in Hongarije

J. PHILIPPONA.

De naam Hortobágy roept bij de vogelliefhebber beelden op van onafzienbare grasvlakten, bevolkt door immense scharen wilde ganzen en andere vogels.

In de eerste helft van de 19e eeuw bestond de Alföld, de Grote Hongaarse Laagvlakte, nog hoofdzakelijk uit steppegraslanden, afgewisseld door moerassen.

Van de steppen of pusztas zijn door de ontwikkeling van de akkerbouw slechts twee grote en een aantal kleine stukken overgebleven. De Hortobágy is van de eerste twee verreweg de omvangrijkste. Mogelijk beslaat de puszta hier nog 40.000 ha. Men vindt de Hortobágy (spreek uit: „Horobaad”), met de klemtoon op de eerste lettergreep) tussen de rivier de Tisza en de stad Debrecen.

Het is wel zeker dat de Hongaarse steppen niet een geheel natuurlijke vegetatie vormen. Eeuwen geleden was het gebied veel sterker bebost. De laagvlakte heeft een bewogen geschiedenis achter de rug. Vooral de Turkse invallen zijn van diepgaande invloed geweest op de menselijke vestigingsvormen en het landschapsbeeld. Tenslotte is er van de eens uitgebreide bossen maar weinig overgebleven. Een kort bezoek aan de laagvlakte en aan de Hortobágy in het bijzonder, brengt de Nederlander het vertrouwde beeld van een vrijwel vlak, bosarm landschap.

Op de puszta zijn eeuwenlang verschillen-

de vormen van veeteelt in zwang geweest. De bloeitijd van de veeteelt lag in de 17e en 18e eeuw, toen o.a. grote kudden runderen en paarden gehouden werden. Ook nu nog wordt de Hortobágy beweide. Tijdens een bezoek, dat mijn vrouw en ik in de eerste helft van april 1966 (9, 10 en 11 april) aan het gebied konden brengen, waren er voornamelijk kudden merinoschapen en dichter bij de woonkernen troepen varkens te zien. Later in de maand verschijnen echter de runderen, waarvan nog slechts een klein deel tot het oude langhorige type behoort. Kudden paarden worden slechts op weinig plaatsen meer gehouden. De veeteelt op de Hortobágy, die nog tal van interessante etnografische aspecten toont, zal ons hier niet verder bezighouden.

Wel moet de vraag gesteld worden in hoeverre het biotoop in een evenwichts-situatie verkeert. De steppevegetatie handelt zich vermoedelijk vooral door het samenspel van de factoren beweiding en droog klimaat. Een derde factor die de terugkomst van boomgroei waarschijnlijk sterk remt, is de veranderde waterhuishouding. Vroeger behoorde de Hortobágy tot het natuurlijke inundatiegebied van de Tisza. Sinds de bedijkingen van de vorige eeuw is aan de overstromingen echter een einde gekomen, zodat het gebied alleen bevochtigd wordt door neerslag. Deze si-

tuatie heeft een sterke verdroging in de hand gewerkt, die meestal gepaard is gegaan met een toenemende zoutafzetting aan de oppervlakte.

Zijn roem op ornithologisch gebied dankt de Hortobágy vooral aan de grote aantallen ganzen die er in de herfst en in het voorjaar plegen te komen. In april van dit jaar bleken de ganzen overigens vertrokken te zijn. Er konden echter wel gegevens worden verzameld over andere vogels. De avifauna van de puszta is zeer goed vergelijkbaar met die van de Nederlandse graslanden. Volgens de transect-blokmethode, die in Nederland werd ontwikkeld door Prof. D. M. de Vries, werden op de Hortobágy een viertal en in Nederland vele inventarisaties uitgevoerd. Een traject van bepaalde lengte (in Nederland vrijwel steeds 2000 m) wordt afgelopen. De aan beide zijden tot een afstand van ± 250 m voorkomende vogels worden opgetekend. Bij een lengte van 2000 m zal dus ± 100 ha geïnventariseerd worden. De methode leent zich er goed voor, om in korte tijd een indruk te krijgen van de aanwezige soorten en de aantallen.

De inventarisaties op de Hortobágy werden zowel op droge als op vochtige delen van de puszta uitgevoerd. Andere landschapselementen zoals de visvijvers en de boscomplexen werden weinig onderzocht. Wel worden ook enige daar waargenomen soorten in onderstaand lijstje genoemd.

In een tabel zijn de weidevogelinventarisaties verwerkt. De Hongaarse cijfers zijn vergeleken met de gemiddelden van Nederlandse graslanden met een goede weidevogelstand.

Als geheel was het bezoek aan de Hortobágy een onvergetelijke ervaring. Het bijna eindeloze landschap met zijn accenten van puthefbomen en schaarse boomgroe-

pen, het onbestemde gezoem van ontelbare Roodbuikpadden, die op alle vochtige plaatsen voorkomen, de merkwaardige reuzendorpen aan de rand van de puszta, dit alles laat niet na op de bezoeker een grote indruk te maken.

Soortenlijst:

Blauwe reiger: Vijf tot 10 vliegende vogels gezien.

Purperreiger: Een vogel gezien op visvijver.

Roerdomp: Op vier verschillende moerassen gezien of gehoord.

Wilde eend: Slechts klein aantal gezien.

Wintertaling: Kleine aantallen gezien op enige moerassen. Broedt niet op de Hortobágy.

Zomertaling: Geregeld gezien op vochtige en overstroomde delen van de puszta.

Smient: Op een moeras 9 stuks. Broedt hier niet.

Pijlstaart: Twee ex. op hetzelfde moeras. Waarschijnlijk hier geen broedvogel.

Slobeend: Twee paar op dezelfde plaats. Zeer zeldzame broedvogel in Hongarije.

Kuifeend: Boven een moeras werden 8 ex. gezien.

Tafeleend: Totaal werden 12 vogels gezien.

Brilduiker: Op een visvijver werd 1 paar gezien. Broedt hier niet.

Bruine kiekendief: Op twee plaatsen werden minstens 3 ex. gezien.

Torenvalk: Slechts 1 ex. gezien.

Meerkoet: In enige moerassen in kleinen getale waargenomen.

Kievit: Van de typische weidevogels de talrijkste broedvogel. Komt voor op drogere en vochtiger delen van de puszta. Aantal broedparen per 100 ha komt vrij goed overeen met dat op vele Nederlandse graslanden.

Wulp: Kennelijk een schaarse broedvogel.

Slechts 1 ex. gezien.

Watersnip: Waarschijnlijk ook een schaarse broedvogel. Een vogel in baltsvlucht gezien.

Grutto: Aanzienlijk minder talrijk dan de Kievit. Komt niet overal voor; is kennelijk beperkt tot vochtiger delen. Aantal broedparen per 100 ha veel kleiner dan op goede Nederlandse weidevogelgebieden.

Tureluur: Vrij geregelde broedvogel, maar de aantallen zijn vermoedelijk wat kleiner dan van de Grutto.

Kemphaan: De talrijkste vogel van de vochtige delen van de puszta. Op veel plaatsen waren groepen van enige tientallen tot een paar honderd vogels te zien. Geen mannetjes in volledig voorjaarskleed gezien. De soort broedt niet in Hongarije.

Kokmeeuw: Enige tientallen vogels bij een moeras.

Veldleeuwerik: De talrijkste zangvogel op de puszta.

Tapuit: Een paartje waargenomen.

Roek: Algemene broedvogel. In vier kolo-

nies werden minstens 350 nesten vastgesteld. De kolonies zijn gelegen in boomrijen en kleine boscomplexen op de puszta. Als we een vergelijking maken tussen de broedvogelstand van de puszta's op de Hortobágy met die van goede Nederlandse graslanden, valt die in het voordeel uit van de laatste. Niet alleen is het aantal broedparen er van enige soorten van de tabel groter, maar bovendien broeden hier enige soorten die op de Hortobágy ontbreken of alleen doortrekken. Dat zijn bijvoorbeeld Scholekster, Kemphaan en Slob-eend.

Tabel. Aantal broedparen per 100 ha.

	Hortobágy gemidd. v. 4 invent.	Nederland gemidd. v. vele invent.
Kievit	15-30	15-30
Watersnip	1	1 (plaatselijk)
Wulp	1	1-4 (plaatselijk)
Grutto	2-15	10-40
Tureluur	1-10	3-15
Veldleeuwerik	15-30	10-30

Litteratuur.

Alberda, Th. e.a. 1966: De Groene Aarde. Aula 250. Utrecht, Antwerpen.

Földes, László e.a. 1961: Viehzucht und Hirtenleben in Ostmitteleuropa. Verlag der Ungarischen Akademie der Wissenschaften. Budapest.

Hollander, A. N. J. den 1947: Nederzettingvormen en -problemen in de Groote Hongaarsche Laagvlakte. J. M. Meulenhoff. Amsterdam.

Keve, András 1960: Nomenclator Avium Hungariae. Budapest.

Scott, Peter 1939: Wild Chorus. Country Life Ltd. London.

Voous, K. H. 1965: Geographische herkomst van de Nederlandse weidevogelgemeenschap. Het Vogeljaar 13, no. 3, pp. 496-504.

De Rasterpitvis (*Callionymus reticulatus* C. & V.), een nieuwe pitvis-soort voor onze fauna

P. BOER Jr.

(N.I.O.Z., Den Helder)

Op 28 april 1966 werden met het onderzoekingsvaartuig van het Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee (N.I.O.Z.), Ephyra, de eerste exemplaren